

พัฒนาการทางเพศสภาพด้านอัตลักษณ์นอนไบนารี* NON-BINARY GENDER IDENTITY DEVELOPMENT

ฉันทนิธต์ สิมะวารังกูร*, อังศินันท์ อินทรกำแหง, นริสรา พึ่งโพธิ์สภ

Chantanit Simavarangkul*, Ungsinun Intarakamhang, Narisara Peungposop

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: ungsinun@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาระบวนการของพัฒนาการทางเพศสภาพอัตลักษณ์นอนไบนารี ทำการศึกษา ใช้การวิจัยประวัติชีวิตของบุคคลอัตลักษณ์นอนไบนารี จำนวน 9 คน คัดเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่และเจาะจงจากอัตลักษณ์ เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ร่วมกับการสังเกต โดยใช้คำถามกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลแบบแก่นสาระ 6 ขั้นตอนตาม Braun & Clarke (2006) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ATLAS.ti ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการของพัฒนาการทางเพศสภาพอัตลักษณ์นอนไบนารีมี 2 ประเด็นหลัก คือ 1) ช่วงเวลาของพัฒนาการด้านการรับรู้ทางเพศสภาพเกิดขึ้น 4 ระยะ 1.1) ระยะก่อนเปิดประสบการณ์ พบ 4 ด้าน คือ ความไม่เข้าใจต่อมิติเพศ การแสดงออกทางเพศตามธรรมชาติก่อนการรับรู้เพศสภาพ การตกอยู่ภายใต้อิทธิพลด้านกรอบเพศที่สังคมกำหนด การรับรู้เพศสภาพไม่สอดคล้องตามความคาดหวังจากสังคม 1.2) ระยะเปิดประสบการณ์ พบ 4 ด้าน คือ การแสดงออกนอกกรอบเพศชายหญิง การเข้าร่วมสังคมผู้มีความหลากหลายทางเพศ การค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับมิติเพศ การยืนยันเพศสภาพ 1.3) ระยะเปิดเผยอัตลักษณ์ พบ 2 ด้าน คือ การเปิดเผยอัตลักษณ์ต่อสังคม ความเข้าใจต่ออัตลักษณ์ทางเพศสภาพ 1.4) ระยะการบรรลุอัตลักษณ์ พบ 3 ด้าน คือ ความเป็นอิสระจากความคาดหวังทางสังคม การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนทางสังคมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ ความภาคภูมิใจต่ออัตลักษณ์ และ 2) ผลกระทบที่เกิดขึ้นในช่วงพัฒนาการ คือ 2.1) ผลกระทบจากความคาดหวังทางสังคม แสดงออกด้วยการปกปิดธรรมชาติการแสดงออกทางเพศของตนและการแยกตัวออกจากสังคม และ 2) ผลกระทบจากการแสดงออกนอกกรอบเพศชายหญิง

คำสำคัญ: พัฒนาการ, เพศสภาพ, อัตลักษณ์นอนไบนารี

Abstract

This research aims to explore the developmental process of gender identity in non-binary individuals. The study employs a life history research method, involving nine participants selected through snowball and purposive sampling methods. Data were collected through in-depth interviews and observational methods, utilizing semi-structured questions as a research instrument. The data were analyzed using the thematic analysis approach, comprising six steps guided by Braun and Clarke's framework, facilitated by the computer program ATLAS.ti. The findings reveal two themes as follows: 1) the developmental stages of gender identity occur through four phases 1.1) The pre-exploration period including four sub-themes: lack of awareness

regarding gender aspects, authentic gender expression before perceiving gender identity, being affected by gender norms, and perceiving gender non-conforming. 1.2) The exploration period includes four sub-themes: gender expression outside normative gender binary, participation in gender-diverse communities, seeking information about gender-related diversity, and gender affirmation. 1.3) Revelation of gender identity period includes two sub-themes: identity disclosure and comprehension of gender identity. 1.4) The gender actualization period encompasses three sub-themes: independence from societal expectations, support for social movements related to gender diversity, and pride in one's identity. (2) The impacts experienced by individuals during their developmental stages, including two highlighted sub-themes: firstly, the impact of social expectations concerning concealing one's authentic gender expression and detaching oneself from society. Secondly, the impact of expressing oneself outside gender binary norms.

Keywords: Development, Gender Identity, Non-Binary Identity

บทนำ

การเป็นอยู่ในสังคมที่สมาชิกส่วนใหญ่อยู่บนค่านิยมบนระบบเพศแบบชายหญิง หรือ ระบบเพศทวิลักษณ์ (Binary Gender) โดยอ้างอิงจากมิติเพศทางชีวภาพ (Biological sex) นำไปสู่การหล่อหลอมให้บุคคลแสดงออกบทบาททางเพศภายใต้กรอบเพศชายหรือหญิงเท่านั้น บริบทสังคมดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มบุคคลผู้รับรู้เพศสภาพตนเองนอกเหนือไปจากกรอบเพศชายหญิง หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า กลุ่มอัตลักษณ์นอนไบนารี (Non-Binary gender) ได้รับผลกระทบทางด้านสุขภาพจิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Huisman, B. et al., 2021) จากการที่บุคคลนอนไบนารีมีธรรมชาติในการรับรู้เพศสภาพของตนเองได้หลายลักษณะ เช่น การรับรู้ว่าคุณมีความเป็นชายและหญิงผสมกัน (Bigender/Androgyne) การรับรู้เพศของตนเองไม่คงที่ เคลื่อนไหวได้ (Gender Fluid) การรับรู้ว่าคุณไม่อยู่ในนิยามเพศใดเลย (Agender) การรับรู้ว่าคุณมีเพศสภาพหลากหลายอัตลักษณ์ (Pangender) เป็นต้น (Hegarty, P. et al., 2018) ก่อให้เกิดความเครียดจากการไม่ได้รับการยืนยันทางเพศสภาพจากสังคม การถูกปฏิเสธจากสังคม การตกเป็นเหยื่อของการถูกทำร้ายข่มขู่ทางร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน ถูกแบ่งแยกกีดกันทางเพศ ไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม ซึ่งเป็นความเครียดที่มีรูปแบบเฉพาะต่างออกไปจากกลุ่มผู้รับรู้เพศสภาพสอดคล้องตามเพศกำเนิดชายหญิง (Tan, K. K. H. et al., 2020)

ผลสำรวจสภาพปัญหาที่กลุ่มนี้ได้รับจากการถูกกลั่นแกล้งรังแก ถูกมองว่าเป็นคนข้ามเพศหรือคนรักเพศเดียวกัน จากที่ครูผู้ดูแลไม่เข้าใจในความหลากหลายทางด้านเพศวิถีและเพศสภาพของนักเรียน ด้วยการกล่าวหาว่า “เบี่ยงเบนทางเพศ” ที่สะท้อนถึงความไม่รู้ ทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่าเป็นคนผิดปกติ ส่งผลให้นักเรียนที่ถูกหยอกล้อ ถูกกลั่นแกล้ง หรือถูกรังแก ไม่ได้รับการยับยั้งความช่วยเหลืออย่างถูกต้อง มีเพียงบางโรงเรียนที่จัดพื้นที่ปลอดภัยให้นักเรียนกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศได้เข้าถึง เช่น ห้องน้ำ ซึ่งถือเป็นสถานที่เสี่ยงในการถูกทำร้ายทางร่างกาย จิตใจ และกระทำทางเพศ (Mahidol University, Plan International, & UNESCO, 2014) และแม้ว่าประเทศไทยได้มีการออกพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ขึ้นเพื่อลดการถูกเลือกปฏิบัติระหว่างเพศ แต่กลับพบว่า ยังขาดการใช้กฎหมายในการดูแลอย่างจริงจัง (สาวตรี สุขศรี, 2564) ดังนั้น การเผชิญหน้ากับอคติทางสังคมอย่างต่อเนื่อง ย่อมก่อให้เกิดกระบวนการรับเอาอคติเชิงเพศเข้ามามีผลต่อจิตใจจนนำไปสู่พฤติกรรมการปกปิดอัตลักษณ์ทางเพศของตนเอง (Bruce, D. et al., 2015) และในท้ายที่สุดแล้วบุคคลอาจก้าวเข้าสู่ความเสี่ยงต่อการสูญเสียสุขภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจในระดับรุนแรง เกิดการทำร้ายตัวเอง มีความคิดหรือวางแผนฆ่าตัวตายขึ้นได้ (Srivastava, A. et al., 2021); (Meyer, I. H. et al., 2021); (Wilson, B. D. M. & Meyer, I. H., 2021)

ดังนั้น นักวิชาการผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานการดูแลสุขภาพกายใจของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศจึงให้ความใส่ใจต่อการศึกษาค้นคว้าพัฒนาการด้านเพศเพื่อทำความเข้าใจลักษณะการแสดงออกและความรู้สึกนึกคิด รวมถึงปัจจัยร่วมที่เกิดขึ้นในกระบวนการ ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วพัฒนาการด้านอัตลักษณ์ทางเพศสภาพของบุคคลเริ่มขึ้นตั้งแต่ช่วงวัยเด็กตอนต้นและดำเนินต่อเนื่องไปตามช่วงชีวิต (Perry, J. R. & Green, E. R., 2017) เมื่อบุคคลตระหนักรู้ถึงอัตลักษณ์ทางเพศสภาพของตนได้เป็นที่แน่ชัด เกิดการยอมรับ จะนำไปสู่การเปิดเผยตนเองให้สังคมรับรู้ได้ (Ryan W. S. et al., 2015) ซึ่งการเปิดเผยตนนี้นับเป็นปัจจัยในการเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางใจ (resilience) ที่นำไปรับมือกับภาวะความเครียดกับวิกฤติการถูกกดทับทางสังคม (Singh, A. A. et al., 2014) สร้างสุขภาวะที่สมดุล เคารพตนเองอย่างเท่าเทียมและยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น (Higa, D. et al., 2014)

อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทยยังไม่พบการศึกษาค้นคว้าพัฒนาการด้านเพศสภาพซึ่งเป็นช่องว่างความรู้ที่ผู้วิจัยเล็งเห็นประโยชน์ในการศึกษาที่เป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนความเท่าเทียมระหว่างเพศ ช่วยให้สังคมเกิดความเข้าใจในธรรมชาติการดำรงอยู่ของกลุ่มอัตลักษณ์นอนไบนารีอันนำไปสู่การค้นพบข้อเท็จจริงที่ช่วยสนับสนุนงานด้านการปรึกษาทางจิตวิทยาแก่กลุ่มนอนไบนารีให้กับนักจิตวิทยา บุคลากรทางการแพทย์ ครูแนะแนว และบุคคลในสังคมต่อไป (O'Malley, J. & Holzinger A., 2018)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อค้นหากระบวนการของพัฒนาการด้านอัตลักษณ์ทางเพศสภาพของบุคคลกลุ่มอัตลักษณ์นอนไบนารี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยนำการวิจัยประวัติชีวิตเข้ามาศึกษาพัฒนาการด้านเพศสภาพในกลุ่มอัตลักษณ์นอนไบนารี การศึกษานี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เลขที่ SWUEC/E/-G2972565

ผู้ให้ข้อมูล ผ่านการคัดเลือกแบบลูกโซ่โดยการแนะนำจากผู้ดูแลกลุ่มสังคมออนไลน์ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์นอนไบนารีซึ่งเป็นกลุ่มอัตลักษณ์ที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงเนื่องจากมีจำนวนไม่มากที่เปิดเผยตนเอง จากนั้นทำการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 9 คน ด้วยเกณฑ์ ดังนี้ 1) บุคคลอายุ 18 ปี ขึ้นไป 2) ผ่านเกณฑ์คำถามคัดกรองด้านการบรรลุอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเตรียมความพร้อมก่อนทำการเก็บข้อมูลด้วยการศึกษา ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นทำการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับประวัติชีวิตด้านพัฒนาการเพศสภาพกลุ่มอัตลักษณ์นอนไบนารีผ่านรูปแบบออนไลน์

เครื่องมือวิจัย ได้แก่ 1) คำถามสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่ได้จากการศึกษากรอบแนวคิดและทฤษฎีผ่านมา 2) การสังเกตความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้รับจากภาษากายและน้ำเสียง 3) อุปกรณ์ภาคสนาม คอมพิวเตอร์ โปรแกรมประชุมออนไลน์

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์สรุปข้อมูลแบบอุปนัย ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ATLAS.ti ด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบแก่นสาระ (Thematic Analysis) 6 ขั้นตอน ตามแนวทางของ Braun, V. & Clarke, V. (Braun, V. & Clarke, V., 2006) พร้อมกับการวิเคราะห์เรื่องเล่าของผู้ให้ข้อมูลทุกคนเพื่อให้เกิดความลึกซึ้งในการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากผลการวิจัย

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ

ผู้วิจัยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผลการศึกษา ด้วยกระบวนการดังต่อไปนี้ 1) การตรวจสอบโดยทีมผู้วิจัย (Peer Validity) ทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ร่วมกับที่ปรึกษางานวิจัยและผู้ช่วยวิจัยที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาเอกสาขาจิตวิทยา 2) การตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูลการวิจัย (Member Check) ผู้วิจัยนำข้อค้นพบส่งกลับไปยังผู้ให้ข้อมูลเพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องและเสนอแนะแก้ไขในประเด็น

ที่พบว่าผู้วิจัยสรุปประเด็นคลาดเคลื่อน 3) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบแก่นสาระ (Thematic Analysis) ร่วมกับ การวิเคราะห์เรื่องเล่า (Narrative Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ประวัติชีวิตด้านกระบวนการของพัฒนาการทางเพศสภาพอัตลักษณ์นอนโบนารี ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูล 2 ประเด็นหลัก คือ 1) ระยะของกระบวนการพัฒนาการทางเพศสภาพ และ 2) ผลกระทบต่อบุคคลในช่วงพัฒนาการ โดยระบุตัวอย่างข้อความสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนไว้สนับสนุนในแต่ละประเด็นที่เกิดขึ้น ดังนี้

ประเด็นหลักที่ 1 ระยะของกระบวนการพัฒนาการทางเพศสภาพ

ข้อค้นพบในกระบวนการพัฒนาอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ เกิดขึ้น 4 ระยะ ดังนี้

1.1 ระยะก่อนเปิดประสบการณ์ เป็นช่วงเวลาที่ครอบครัวมีอิทธิพลต่อพัฒนาการด้านเพศของบุคคล ผู้ให้ข้อมูลที่มีครอบครัวเข้าใจและยอมรับในด้านความหลากหลายทางเพศได้จะเป็นส่วนสนับสนุนให้บุคคลสามารถแสดงออกทางเพศได้ตามธรรมชาติของตน ผู้ให้ข้อมูลอธิบายประเด็นที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ไว้ 4 ด้าน ดังนี้

1.1.1 ความไม่เข้าใจต่อมิติเพศ

ในช่วงวัยเด็กบุคคลยังไม่มีความรู้หรือความเข้าใจใดๆ ในการอธิบายเพศของตนทั้งในเรื่องเพศสภาพ รสนิยมทางเพศ เพศกำเนิด ยังไม่สามารถอธิบายได้ว่าตนเองกำลังแสดงออกบทบาททางเพศในอัตลักษณ์ใด ดังตัวอย่างคำกล่าวที่ว่า “เรียกได้ว่าตั้งแต่เกิดจนถึงช่วงเด็กตอนนั้นยังไม่เคยรู้เลยว่า เอ่อ ความรักเป็นยังไงหรือแบบเพศ สภาพ หรือแบบอะไรพวกเนี่ยเป็นยังไง เพราะเราก็คิดว่าเราก็กติดีขึ้นมาไปเรียน ไปเรียนพิเศษกลับบ้านนอน แล้วมันคือเรื่องชีวิตแค่นี้เองของเรา” (เอ)

1.1.2 การแสดงออกทางเพศตามธรรมชาติก่อนการรับรู้เพศสภาพ

ให้ข้อมูลแสดงออกทางเพศตามธรรมชาติที่สอดคล้องกับความรู้สึกนึกคิดภายใน โดยที่ยังไม่นำกระบวนการทางสังคมเข้าไปมีอิทธิพลต่อตนเอง สามารถเล่นของเล่น ใช้อาวุธของเครื่องใช้ หรือทำกิจกรรมต่างๆ ได้โดยไม่ยึดโยงความเป็นเพศเข้ากับวัตถุ ดังตัวอย่างการบอกเล่า “ตอนเด็กเนี่ยเราเล่นทุกอย่างตา เล่นทั้งหุ่นยนต์ คือเราเล่นของเล่นรวมผสมกันหมดเลย เราไม่ได้สนใจหรอกว่าของเล่นเนี่ยสำหรับเพศอะไร” (เจ)

1.1.3 การตกอยู่ภายใต้อิทธิพลด้านกรอบเพศที่สังคมกำหนด

1.1.3.1 การรับรู้เพศจากอิทธิพลของระบบเพศชายชายหญิง

ผู้ให้ข้อมูลรับรู้เพศของตนเองผ่านบุคคลหรือสังคมรอบตัวที่มีการดำเนินชีวิตบนกรอบเพศแบบชายหรือหญิง ไม่ได้เป็นการรับรู้ที่เกิดจากสำนึกทางเพศของตนอย่างแท้จริง การรับรู้เหล่านี้ได้รับอิทธิพลจากการบอกกล่าว การสอน การดูแลของผู้ปกครอง ดังคำกล่าวที่สนับสนุนไว้ ดังนี้ “คุณแม่ หรือคุณพ่อหรือใครก็ตามเขาจะเน้นย้ำเราว่า แกเป็นผู้หญิงนะ เพราะฉะนั้น มันเริ่มมีกรอบของความเป็นหญิง มันถูกใส่เข้ามาหาเรา อย่างเช่นว่า จะป็นต้นไม้ไม่ได้นะ เพราะแกเป็นผู้หญิง แกไปเตะฟุตบอลไม่ได้นะ เพราะแกเป็นผู้หญิง” (เจ)

1.1.3.2 การใช้ชีวิตบนระบบเพศชายหญิง

ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า พวกเขาดำเนินชีวิตอยู่บนค่านิยม ธรรมเนียม กฎระเบียบบนระบบเพศชายหญิง ให้ความสำคัญในการแสดงออกบทบาททางเพศให้สอดคล้องกับเพศกำเนิด ปฏิบัติไปตามกรอบเพศชายหญิงที่สังคมส่งทอดไว้ ต้องรับเอากระบวนการดังกล่าวเข้ามาเป็นแนวทางในการใช้ชีวิตโดยปริยาย เช่นที่ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า “พอขึ้นประถม ป.3 ป.4 มันจะเริ่มมีความแยกชัดแล้วว่า เออเนี่ย สมมุติสุมพูเป็นของผู้หญิง การใช้กะ ขา การใช้ค้ำหลังท้าย การใช้ค้ำพุงมันจะต้องให้เป็นผู้หญิง เราก็ดึงพยายามอยู่ในบทบาทนี้เพื่อไม่ถูกตำหนิ” (เค)

1.1.4 การรับรู้เพศสภาพไม่สอดคล้องตามความคาดหวังจากสังคม

ผู้ให้ข้อมูลเริ่มรับรู้ถึงความรู้สึกนึกคิดและการแสดงออกของตนที่ไม่เป็นไปตามตั้งสังคมคาดหวังบนกฎเกณฑ์กรอบเพศชายหญิง ต้องการแสดงออกทางเพศได้ตามธรรมชาติโดยไม่ติดขัดอยู่กับเพียงคำว่าเพศชายหรือเพศหญิง “เรารู้อยู่แล้วว่าเราเป็นเพศหญิง แต่ว่าความรู้สึกเรานั้นไม่ใช่แค่นั้นเอง ความรู้สึกเรานั้นไม่ใช่ เราจะไม่ติดอยู่ในเพศที่เราเป็น ความรู้สึกเราไม่ใช่ แต่ด้วยความที่มันเด็กมาก มันก็อาจจะไม่ได้มีการแสดงออกที่มันชัดเจน ก็ทำกิจกรรมอะไรที่มันดูแบบแมน ๆ ให้เราดูแมน สอดคล้องกับความในสิ่งที่เราเป็นมากกว่า” (ดี)

1.2 ระยะเปิดประสบการณ์ ช่วงเวลานี้ผู้ให้ข้อมูลต้องเผชิญกับอคติทางสังคม ทั้งจากครอบครัวที่ปฏิเสธการแสดงออกนอกกรอบเพศชายหรือหญิง ที่ส่งผลให้เกิดการเกลียดกลัวเพศของตนเองขึ้น ทั้งจากสังคมโรงเรียนที่มีการตีตราหรือล้อเลียนลักษณะการแสดงออกนอกค่านิยมทางเพศ เกิดการถูกคุกคามทางเพศขึ้น ในทางตรงข้ามผู้ให้ข้อมูลที่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวและกลุ่มเพื่อนจะสามารถพัฒนาอัตลักษณ์ของตนได้อย่างเต็มที่ ผู้ให้ข้อมูลอธิบายลักษณะที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ไว้ 4 ด้าน ดังนี้

1.2.1 การแสดงออกทางเพศนอกกรอบเพศชายหญิง

บุคคลมีการปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ ลักษณะการแสดงออก ภาษาคำพูด จากเดิมที่เคยต้องปฏิบัติไปตามคาดหวังทางสังคมซึ่งอ้างอิงตามเพศกำเนิดชายหญิง มาแสดงออกให้สอดคล้องตามการรับรู้เพศสภาพของตนที่ปรากฏขึ้นในเวลานั้น มีการแสดงออกที่ฝานลักษณะความเป็นชายและหญิงในเวลาเดียวกัน หรือพยายามแสดงออกเพื่อให้ไม่อยู่ในกรอบเพศกำเนิดของตนเอง “บางวันเราอยากแต่งเท่ อยากแบบดูแมน บางวันเราอยากดูสาว ใส่กระโปรง แต่งหน้า ทาปาก แบบดูสวย ๆ เลย อะไรอย่างนี้ คือ เราก็อ่านะ ทำหมดเลย” (เจ)

1.2.2 การเข้าร่วมกลุ่มสังคมผู้มีความหลากหลายทางเพศ

บุคคลเริ่มมีการคบหาสมาคมกับเพื่อนผู้มีความหลากหลายที่สามารถพูดคุยปรึกษาให้การสนับสนุนกันและกัน ช่วยให้เกิดความรู้สึกมั่นคง แบ่งปันความรู้ ความเข้าใจด้านเพศวิถีและเพศสภาพมากขึ้น ค่อยๆ เติบโตบนอัตลักษณ์ทางเพศสภาพของตนได้ ดังตัวอย่างคำบอกเล่า “ช่วงนั้นคุยกับผู้หญิงไม่ค่อยรู้เรื่องเท่าไร เพราะว่าเหมือนผู้หญิงเขาก็จะมีความผู้หญิงหรือผู้ชายมากกว่า แต่พอมันเป็นในเรื่องของ LGBTQ+ อะไรพวกนี้ เราก็มองมีความอีกแบบหนึ่ง ดังนั้น มันก็มีความแตกต่าง ที่นี้ประสบการณ์ตรงนี้เราก็คือจะไม่ค่อยได้คุยกับเพื่อนผู้หญิง เราก็มองคุยกับเพื่อนที่เป็นเพื่อนต่างโรงเรียน ที่ไปเจอกันที่เรียนพิเศษ หรือเป็นเพื่อนที่รู้จักกันในเฟซบุ๊ก” (จี)

1.2.3 การค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับมิติเพศ

ผู้ให้ข้อมูลต้องการแสวงหาข้อมูลมาสนับสนุน ทำความเข้าใจลักษณะการรับรู้ทางเพศสภาพและการแสดงออกทางเพศของตน เริ่มออกค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมิติเพศในด้านสรีระ เพศสภาพ เพศวิถี การแสดงออกทางเพศ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น บุคคลตัวแบบ อินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น “มาเริ่มเรียนรู้ความหลากหลายทางเพศ...จนมารู้จักพี่ที่เขาเปิดตัวว่าเป็น intersex เราก็มองคุยกับเขาว่า เราเป็นยังไงหรืออะไรแบบนี้คะ ก็เริ่มเรียนรู้ เริ่มได้เอกสารภาษาอังกฤษมาจากเขา เราเกลียดภาษาอังกฤษมากแค่ไหนก็อ่าน เพราะว่ามันเป็นเรื่องของเร มันไม่ได้อธิบาย intersex เหมือนแบบเรียนสุขศึกษาเมื่อก่อนที่บอกว่า ต้องมีอวัยวะอย่างเห็นได้ชัดด้วยตาเปล่าเท่านั้น แต่ intersex ในชุดความรู้ทั่วโลก มันมีมากมายเลย ที่อวัยวะบางส่วนไปปรากฏที่ข้างในร่างกาย” (ไอ)

1.2.4 การยืนยันเพศสภาพ

ผู้ให้ข้อมูลแสดงออกตามการรับรู้ทางเพศสภาพของตนอย่างต่อเนื่อง อาศัยแนวทางการยืนยันทางสังคม ผ่านการแต่งกาย การใช้ภาษา การแสดงออกบทบาททางเพศ เช่นที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า “การแสดงออกน่าจะเป็นการเริ่มค่อย ๆ ตัดผมสั้นก่อน ให้เขารับรู้ว่า โอเค ฉันไม่ใช่ผู้หญิงผมยาวแล้ว เริ่มตัดผม เริ่มเล่น

บาส เริ่มเป็นนักกีฬา คือ ทำกิจกรรมอะไรที่มันดูแบบแมน ๆ ไม่เล่นไต่อย่าง เขาเล่นบอลลูนสิ แต่เราจะเล่นบาสว่ายนํ้า สอดคล้องกับความรู้สึกที่เราเป็นมากกว่า เลื้อยจะใส่อีเฮอร์ไรส์ ก็เริ่มแสดงออกทางรูปลักษณ์ภายนอกก่อน” (ดี)

สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่มีความต้องการปรับร่างกายให้สอดคล้องตามความรู้สึก จะใช้การยืนยันเชิงการแพทย์ด้วยการกินยาคุมหรือรับฮอร์โมนเพศจากแพทย์ ดังคำกล่าว “เทคฮอร์โมนเข็มแรก ๆ เนี่ย ตอนนั้นเรายังไม่รู้ว่าเป็นเพศอะไร เรายังเผลอยังไงอยู่เลย เราอยากเป็นผู้ชายจริง ๆ เหมอ แต่เราอยากจะทำอะไรที่ผู้ชายทำได้ แต่แค่ ง อยู่ว่า ข้อมูลสมัยก่อน การเทคฮอร์โมน คือการอยากเป็นผู้ชาย แต่เรารู้สึกว่าเราไม่ได้อยากเป็นผู้ชาย และเราไม่อยากเป็นผู้หญิง” (เจ)

1.3 ระยะเปิดเผยอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ เป็นช่วงเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลมีความพร้อมและความมั่นใจในการเปิดเผยตนเอง แม้ยังคงเผชิญกับอคติหรือคำวิพากษ์วิจารณ์จากสังคม มีแนวทางการรับมือทางสังคมได้ดีขึ้น และพบว่าการเข้าสู่ระยะการเปิดเผยตนได้เร็วมากน้อยเพียงไร มีปัจจัยด้านสังคมและความเข้าใจจากครอบครัวเข้ามาเกี่ยวข้อง บุคคลที่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวจะเปิดเผยตนได้ตั้งแต่วัยเด็ก และบุคคลที่เกิดในยุคข่าวสารดิจิทัลแพร่หลายจะมีข้อมูลในการทำความเข้าใจตนเองได้มากกว่าบุคคลที่เกิดก่อนช่วงเวลาดังกล่าว

1.3.1 การเปิดเผยอัตลักษณ์ต่อสังคม

ผู้ให้ข้อมูลใช้ชีวิตบนอัตลักษณ์ทางเพศสภาพของตนได้อย่างเปิดเผยด้วยการบอกกล่าวผ่านคำพูดหรือผ่านการแสดงออกภายนอกเพื่อให้สังคมรับรู้ ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนเลือกเปิดเผยเฉพาะบุคคลที่สนิทหรือเปิดเผยต่อสาธารณะ เช่นที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “ประมาณช่วงอายุ 22 23 ตอนทำงานแล้ว เราเริ่มมีทางสังคมเป็นของตัวเอง แล้วเราเริ่มมีพื้นที่ของเราในการที่เราจะโอเคกับสิ่งนี้แหละ แล้วเราพร้อมที่จะเปิดเผยเฉพาะกับบางคนเท่านั้น เราเลือกใช้เวลากับคนแบบเดียวกับเรา มันก็ดีนะเป็นกลุ่มคนที่เราสามารถพูดได้ มีอะไรก็ปรึกษาระบายได้ และเค้าก็เป็นผู้รับฟังที่ดี เค้าทุกๆ คนเปิดรับกับอะไรใหม่ๆ มากๆ” (เอ)

1.3.2 ความเข้าใจต่ออัตลักษณ์ทางเพศสภาพ

ผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจต่อเพศสภาพของตนที่มีลักษณะออกจากรอบเพศชายหญิง โดยส่วนใหญ่สามารถระบุนิยามอัตลักษณ์ทางเพศของตนเองได้จากการข้อมูลอ้างอิงที่ค้นพบจากแหล่งต่างๆ นำไปสู่ความเข้าใจต่อลักษณะการแสดงออกทางเพศสภาพของตนเองที่ผ่านมา ดังคำกล่าวที่สนับสนุนไว้ ดังนี้ “ประมาณอายุ 29 30 ตอนนั้นปี 2017 ก็เปิดเผยอัตลักษณ์ครั้งแรกว่าฉันเป็น Female to Androgynous ก็คือ เป็น FTA เพราะ FTM มันก็คือ Female to male เราเห็นคนเขาใช้คำว่า FTA ที่ฝรั่งเขาใช้ เราก็เลยประกาศว่าฉันเป็น FTA เราก็เลยอธิบายอัตลักษณ์ตัวเองหน้าเพจใหญ่เลย” (เจ)

1.4 ระยะการบรรลุอัตลักษณ์ เป็นช่วงเวลาที่บุคคลก้าวข้ามผ่านพฤติกรรมแสดงออกเชิงลบของสังคมมาให้คุณค่าและความสำคัญกับการใช้ชีวิตของตนเองได้อย่างเต็มที่ ครอบครัวและสังคมรอบตัวเกิดการเรียนรู้ทำความเข้าใจต่อความหลากหลายทางเพศได้มากขึ้น

1.4.1 ความเป็นอิสระจากความคาดหวังทางสังคม

บุคคลสามารถแสดงออกบทบาททางเพศได้ตามธรรมชาติของตน โดยไม่นำปัจจัยทางสังคมเข้ามามีอิทธิพลให้ต้องแสดงออกไปตามกรอบกำหนดบนเพศชายหญิงอีกต่อไป รู้สึกเป็นอิสระกับการดำรงอยู่บนอัตลักษณ์นี้ มีบอกกล่าวถึงระยะเวลาที่ “หนูรู้สึกว่าการตอบตัวเองได้ว่าตัวเองเป็นอะไร มันทำให้เราสะดวกสบายใจว่า เราจะแสดงออกยังไงมากกว่าตอนที่เรารู้ว่าเราเป็นอะไร อย่างผมตัดสั้นนี้หนู ก็เพิ่งกล้าตัด คือตอนนั้นนะ มันใจตัวเองมากๆ แล้วว่า เอ...นี่แหละเรานะ ก็เลยตัดไปเลย แล้วถึงคนที่ไหนมาถามหนูผู้หญิงตัดทรงนี้มันไม่แปลกเหรอ หนูก็ไม่สนแล้ว” (อี)

1.4.2 การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนทางสังคมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ

ผู้ให้ข้อมูลโดยรวมมองเห็นความสำคัญต่อการเป็นอยู่หรือคุณภาพชีวิตของกลุ่มอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศ มองเห็นความจำเป็นในการเคลื่อนไหวด้านสิทธิ และให้การช่วยเหลือแก่ผู้มีความหลากหลายทางเพศตามกำลังของตน เพื่อให้ผู้มีความหลากหลายทางเพศได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมในสังคมดังที่มีการกล่าวไว้ ดังนี้

“มีส่วนร่วมเป็นเสี่ยงเล็ก ๆ เพราะว่าก่อนที่จะเราจะสร้างอะไรสักอย่างหนึ่งเนี่ย ก็จะต้องมีการรวบรวมเสียงของสมาชิก หรือว่าเป็นเสียงของประชาชนว่า มากกว่าที่ฟังเสียง หรือก็เสนอเสียงขึ้นไป ถึงจะได้รับการพิจารณา ก็จะมีการทำโพลขึ้นมาเพื่อ เขาเรียกว่าเป็นการรับร่างมติดังนี้ เราก็จะมีความเกี่ยวเนื่อง ในเรื่องของการเข้าไปโหวตให้รับเรื่อง ก็จะมีการแสดงความคิดเห็น แล้วก็ลงชื่อ เหมือนเป็นส่วนเล็ก ๆ ในการขับเคลื่อน” (จี)

1.4.3 ความภาคภูมิใจต่ออัตลักษณ์ของตน

ผู้ให้ข้อมูลเกิดการตระหนักรู้ถึงคุณค่าในตนเองจากประสบการณ์ชีวิต มีความรู้สึกต่อตนเองในทิศทางบวก ภาคภูมิใจกับเส้นทางพัฒนาการบนอัตลักษณ์นอนโบนารีที่ผ่านมา ตามข้อความที่ระบุไว้ว่า “คือสำคัญเลย เราารู้สึกว่าเราภูมิใจกับตัวของเราเอง พอเราค้นพบว่าตัวเองเราเป็นนอนโบนารีเนี่ย เราเริ่มรู้สึกว่าเรานั้นคง มันเกิดความมั่นคงทั้งสุขภาวะจิตเรา แล้วก็สภาพร่างกายเราด้วย หลาย ๆ อย่าง เราเริ่มรู้สึกเชื่อมโยงกับมัน เพราะว่าพอเราเริ่มรู้ว่าสิ่งที่เราอยากเป็น สิ่งที่เราต้องการ อะไรหลาย ๆ อย่าง ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน มันทำให้เราปลดปล่อยอะไรหลาย ๆ อย่าง และกล้าที่จะแสดงออก กล้าที่จะทำในสิ่งที่เรารู้สึกว่า เราคิดใฝ่ฝันว่าเราอยากจะเป็น มันก็อาจจะจะเป็นจุดหนึ่งที่เรารู้ บางทีมันอธิบายไม่ได้ แต่นั่นคือพลังจากภายในของเราที่ขับเคลื่อนเราให้เป็นตัวเรา ณ วันนี้” (เจ)

ประเด็นหลักที่ 2 ผลกระทบต่อบุคคลในช่วงพัฒนาการ

บุคคลนอนโบนารี ต้องเผชิญกับผลกระทบที่ตามมาจากการใช้ชีวิตผ่านแต่ละช่วงเวลาของกระบวนการพัฒนาอัตลักษณ์ทางเพศแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมทางสังคมที่จะให้การสนับสนุนหรือการต่อต้านปฏิเสธ เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อน สถานศึกษา เป็นต้น มีข้อค้นพบเกี่ยวกับผลกระทบเกิดขึ้น 2 ด้าน ดังนี้

2.1 ผลกระทบจากความคาดหวังทางสังคม

2.1.1 การปกปิดธรรมชาติการแสดงออกทางเพศ

ผู้ให้ข้อมูลมักจะมีความกังวลใจต่อการแสดงออกของตนที่อาจถูกต่อต้าน ปฏิเสธ หรือไม่ได้รับการยอมรับ มักใช้การรับมือด้วยการแสดงออกไปตามบทบาทที่สังคมคาดหวังแทนการแสดงออกตามการรับรู้เพศภายในตนที่ปรากฏขึ้น ปกปิดธรรมชาติของตนเองเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตประจำวันร่วมกับบุคคลอื่นๆ ต่อไปได้ ดังเช่นที่มีการกล่าวถึงไว้ดังนี้ “ยังปิดตัวตนอยู่เนื่องจากว่าตอนนั้นยังเป็นเด็ก แล้วก็กลัวผู้ปกครองดี กลัวโดนลงโทษ กลัวโดนเอาเครื่องแต่งกายของผู้หญิงไปทิ้ง ไปเผาอะไรอย่างนี้ ตอนนั้นก็ยังแอบ ๆ ใส่อยู่ภายในห้อง หรือไม่ก็อาจจะประมาณ ใส่ปุ๊บแล้วก็เอาเครื่องแต่งกายผู้ชายทับอีกทีหนึ่ง แต่ก็ยังกลัว ๆ อยู่ว่า กลัวแม่ลงโทษ” (เอช)

2.1.2 การแยกตัวออกจากสังคม

ผู้ให้ข้อมูลโดยมากเลือกที่จะถอยห่างออกจากกลุ่มสมาชิกหรือสังคมที่พยายามให้พวกเขาแสดงออกและใช้ชีวิตให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของกรอบเพศชายหญิง ซึ่งกระบวนการทางสังคมดังกล่าวส่งผลกระทบเชิงลบทั้งในด้านอารมณ์และรู้สึกนึกคิดแก่พวกเขา ตามคำกล่าวถึงประเด็นนี้ “พอต้องแสดงออกตาม

กรอบหลายๆ เข้า ก็เลยเป็นคนไม่ค่อยชอบคุยกับคนเท่าไร ชอบอยู่คนเดียวมากกว่า ยกเว้นว่าถ้ามีคนมาคุยด้วย ก็คือคุยด้วยได้ พุดมากอยู่เหมือนกัน” (เค)

2.2 ผลกระทบจากการแสดงออกนอกกรอบเพศชายหญิง

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เล่าว่า เมื่อเริ่มแสดงออกทางเพศแตกต่างไปจากกรอบเพศชายหญิงที่สังคมกำหนดและคาดหวังไว้ พวกเขาต้องเผชิญกับอคติจากสังคมในรูปแบบที่แตกต่างกันไป เกิดความรู้สึกแปลกแยกจากสังคม บางส่วนถูกปฏิเสธตัวตนจากครอบครัว บางส่วนถูกคุกคามทางเพศ ถูกดัดสันติตรา ถูกเหยียดหยามทางเพศ ดังที่มีการบอกเล่าถึงช่วงเวลานี้ไว้ ดังนี้ “ตอนนั้นมีกลุ่มหนึ่งเขาไม่ชอบทอม เราเจอคำพูดแบบว่า เฮ้ย ช่มชืดไปเลยดีกว่า เฮ้ย จีบช่มชืดแม่งเลย คือ เขาใช้คำพูดอย่างนี้กับเรา เหมือนแบบจะได้กลับมา กลับมาชอบผู้ชาย เพราะว่าเพื่อนเขาจะชอบเรา...รู้สึกขยะแขยงกับสิ่งที่เกิดขึ้นว่า เรารู้สึกว่าเราไม่ได้เป็นทอม เราเป็นผู้หญิง แต่เรากำลังถูกเลือกปฏิบัติและถูกคุกคามทางเพศ” (เจ)

อภิปรายผล

การศึกษากระบวนการของการพัฒนาการด้านการรับรู้อัตลักษณ์ทางเพศสภาพนอนไบนารีครั้งนี้ มีระยะของการพัฒนาที่ไม่เรียงตามลำดับเช่นเดียวกับรูปแบบพัฒนาการด้านการรับรู้อัตลักษณ์ข้ามเพศที่มีการศึกษาไว้ มีคล้ายคลึงและแตกต่างกันในหลายประเด็น

ในระยะเริ่มต้นก่อนเปิดประสบการณ์ บุคคลนอนไบนารีเริ่มรับรู้ได้ตั้งแต่วัยเด็ก ว่าตนเองต้องแสดงออกไปตามความคาดหวังทางสังคม ทั้งที่รู้สึกว่าแสดงออกนอกกรอบตามเพศกำเนิดนั้นไม่เป็นตัวของตัวเอง เช่นเดียวกับการศึกษาพัฒนาการด้านเพศสภาพในกลุ่มข้ามเพศของ Bockting, W. O., & Coleman, E. กล่าวถึง ระยะก่อนที่บุคคลข้ามเพศจะเริ่มเปิดเผยตนเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงวัยเด็กเช่นกัน (Bockting, W. O. & Coleman, E., 2016) พวกเขาจะเริ่มรับรู้ว่าตนเองแสดงออกนอกกรอบทางเพศไม่สอดคล้องกับความคาดหวังทางสังคม และการศึกษาพัฒนาการทางเพศในกลุ่มบุคคลข้ามเพศ 14 ขั้น (Devor, A. H., 2004) ที่ให้การอธิบายพัฒนาการในระยะนี้ไว้ว่า บุคคลรับรู้ตนเองถึงการไม่ได้เป็นสมาชิกในกลุ่มเพศที่ได้มาแต่กำเนิดนี้ รู้สึกไม่สบายใจที่ต้องแสดงออกทางเพศให้สอดคล้องกับตามที่ตั้งสมมติฐาน แต่ภายใต้การรับรู้ที่ไม่สอดคล้องดังกล่าวมีเบื้องหลังการอธิบายที่แตกต่างกัน คือ บุคคลนอนไบนารีส่วนใหญ่มีความรู้สึกไม่สอดคล้องกับการอยู่ในบทบาทเพศหญิงหรือเพศชายทิศทางใดทิศทางหนึ่ง มีธรรมชาติของการแสดงบทบาททางเพศที่ลื่นไหลผสมผสานความเป็นชายหญิง ไม่คงที่ตายตัว ในขณะที่บุคคลข้ามเพศมีสำนักทางเพศตรงข้ามกับเพศกำเนิดของตน เป็นการรับรู้ที่ยังคงอยู่ในกรอบเพศชายหญิง บุคคลเพศชายต้องการแสดงออกได้อย่างเพศหญิง หรือบุคคลเพศหญิงต้องการแสดงออกได้อย่างเพศชาย ลักษณะการรับรู้ที่มีความแตกต่างกันนี้เองจึงเป็นสาระสำคัญในการทำความเข้าใจต่ออัตลักษณ์นอนไบนารีและอัตลักษณ์ข้ามเพศได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เมื่อบุคคลเข้าสู่ระยะการเปิดประสบการณ์ตามการรับรู้เพศสภาพ บุคคลนอนไบนารีเริ่มแสดงออกนอกกรอบเพศชายหญิง แต่ยังไม่สามารถเข้าใจถึงลักษณะการรับรู้ของตนว่าอยู่ในนิยามอัตลักษณ์เพศใด ซึ่งแตกต่างจากพัฒนาการอัตลักษณ์ข้ามเพศ แม้ว่าบุคคลจะรู้สึกไม่สบายใจกับสำนักทางเพศที่ไม่สอดคล้องกับกายภาพทางเพศของตน แต่บุคคลสามารถอธิบายความรู้สึกที่เชื่อมโยงเข้ากับเพศชายหญิงได้ รวมถึงบุคคลข้ามเพศส่วนมากจะทำการยืนยันการรับรู้เพศสภาพของตนเองที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการทางการแพทย์เพื่อปรับเปลี่ยนสรีระร่างกายให้สอดคล้องกับสำนักทางเพศหญิงหรือเพศชาย ในขณะที่บุคคลนอนไบนารีส่วนใหญ่ในการศึกษานี้ มุ่งเน้นการยืนยันตนเองเชิงสังคม ใช้แนวทางการปรับภาพลักษณ์ให้มีความเป็นกลางทางเพศ ผ่านการปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพ เครื่องแต่งกาย การแสดงออก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาประสบการณ์ในกลุ่มบุคคลข้ามเพศและกลุ่มมีอัตลักษณ์ทางเพศสภาพไม่สอดคล้องกับความคาดหวังทางสังคม เช่น กลุ่มเพศเควียร์ และ นอนไบนารี ที่ได้ระบุถึงความแตกต่างในประเด็นดังกล่าวไว้เช่นกัน (Fiani, C. N. & Han, H. J., 2019) อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษา

ของ Boddington, E. ได้ระบุถึงประเด็นการเลือกใช้ออร์โมนเพศที่เกิดขึ้นบนพัฒนาการด้านเพศสภาพในกลุ่มวัยรุ่นนอนไบนารีไว้เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ยู่วางและเพศสรีระเป็นอุปสรรคที่ทำให้ไม่มั่นใจในการแสดงออกให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ ซึ่งบุคคลนอนไบนารีบางส่วนในการศึกษานี้ เลือกรับออร์โมนเพศให้ร่างกายของตนเคลื่อนออกจากกรอบการอยู่ในกล่องเพศชายหรือหญิง ให้มีความเป็นกลางสอดคล้องกับการรับรู้ที่ไม่อยู่ในกรอบเพศดังกล่าว ซึ่งเป็นการอธิบายการยืนยันอัตลักษณ์ทางเพศสภาพบนลักษณะธรรมชาติของการรับรู้อัตลักษณ์ที่แตกต่างกันไป (Boddington, E., 2016)

Waagen, A. T. ได้ระบุไว้ว่า บุคคลนอนไบนารีในช่วงวัยเด็กและวัยรุ่น มักขาดตัวแบบบุคคลที่มีลักษณะสอดคล้องกับตนเองและขาดข้อมูลเกี่ยวกับนิยามอัตลักษณ์ทางเพศสภาพอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากผู้หญิงและผู้ชาย (Waagen, A. T., 2022) ในการศึกษาครั้งนี้บุคคลนอนไบนารีได้กล่าวถึงความสำคัญของการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศไว้เช่นเดียวกัน ซึ่งพบว่าบุคคลที่เกิดก่อนยุคข้อมูลข่าวสารดิจิทัล มีความยากลำบากในการทำ ความเข้าใจตนเอง มีความเข้าใจผิดในการให้นิยามอัตลักษณ์ตนเอง เนื่องจากไม่มีแหล่งความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์นอนไบนารีเหล่านี้บอกเล่าในประเทศไทย และข้อมูลที่ได้มาต้องแสวงหาจากแหล่งความรู้ในต่างประเทศ ดังนั้นบนพัฒนาการระยะนี้ การเข้าร่วมกลุ่มสังคมเพื่อนผู้มีอัตลักษณ์หลากหลายเพื่อให้การสนับสนุน พุดคุย ช่วยเหลือ จึงนับเป็นประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้น ซึ่งการศึกษาพัฒนาการในทุกกลุ่มอัตลักษณ์ทางเพศที่ผ่านมา ได้ระบุถึงความสำคัญของการเข้าร่วมกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศไว้ในทิศทางเดียวกัน (Cass, V. C., 1979); (D'Augelli, A. R., 1994); (Devor, A. H., 2004); (Bockting, W. O. & Coleman, E., 2016)

สำหรับระยะการเปิดเผยอัตลักษณ์ บุคคลกล่าวถึงช่วงเวลาของการค้นพบอัตลักษณ์นอนไบนารีที่ทำให้เกิดความเข้าใจตนเองได้อย่างแท้จริง พบนิยามอัตลักษณ์นอนไบนารีที่สามารถอธิบายลักษณะการรับรู้ได้ เช่น เพศหญิงข้ามไปเป็นลักษณะผสมชายหญิง (Female to Androgynous: FTA) เพศที่มีธรรมชาติความเป็นเพศหญิงในตนเอง (Female in Nature :FIN gender) เพศอินเตอร์แซกส์นอนไบนารี (Intersex Non-binary) และการไม่มีเพศสภาพ (Agender) เป็นต้น Boddington, E. อธิบายไว้ว่า ภายใต้อัตลักษณ์นอนไบนารี มีนิยามหลากหลายอัตลักษณ์ปรากฏอยู่ ดังนั้น บุคคลที่เข้าสู่พัฒนาการในช่วงเวลานี้ จะพิจารณานิยามที่มีความหมายใกล้เคียงกับตนเองมากที่สุด เพราะนับเป็นความสำคัญที่บุคคลจะได้สื่อสารบุคคลรอบข้างให้รับทราบและยอมรับได้อย่างเข้าใจ จากผลการศึกษาหลายฉบับแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้บุคคลจะมีความเข้าใจในลักษณะที่ตนเองรับรู้ แต่ไม่ใช่ทุกคนที่จะเปิดเผยตนได้อย่างเต็มที่ บุคคลอาจเลือกเปิดเผยตนเองต่อบุคคลที่รู้สึกไว้วางใจได้ ดังเช่นในการศึกษาครั้งนี้ที่พบว่า มีบุคคลนอนไบนารีจำนวนหนึ่งเลือกที่จะเปิดเผยตนเองเฉพาะกับกลุ่มเพื่อนสนิทเท่านั้น ในขณะที่บางส่วนสามารถบอกเล่าเรื่องราวการค้นพบอัตลักษณ์ของตนเองสู่พื้นที่สาธารณะบนสังคมโลกออนไลน์ได้ (Boddington, E., 2016)

เส้นทางพัฒนาการบนอัตลักษณ์นอนไบนารีได้ดำเนินมาถึงระยะที่บุคคลบรรลุอัตลักษณ์ทางเพศสภาพของตนเอง เป็นช่วงท้ายที่บุคคลนอนไบนารีได้กล่าวถึงความรู้สึกภาคภูมิใจต่อเส้นทางการต่อสู้ฟันฝ่าที่พิสูจน์ให้สังคมได้เห็นถึงการดำรงอยู่ตามการรับรู้ของตน ก้าวข้ามผ่านอิทธิพลทางสังคมมาใช้ชีวิตแสดงออกได้อย่างเป็นอิสระ รวมถึงการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในขับเคลื่อนทางสังคมแก่กลุ่มผู้อยู่ในอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศ ทั้งในด้านสิทธิ กฎหมาย และการให้ความรู้แก่สังคมทั่วไป ความรู้สึกนึกคิดและการแสดงออกดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับงานการศึกษาหลายฉบับที่ผ่านมา Waagen, A. T. กล่าวถึงความรู้สึกภาคภูมิใจต่อประสบการณ์ชีวิตที่เกิดขึ้น รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่สามารถแสดงออกได้สอดคล้องตามการรับรู้เพศสภาพทั้งในด้านภาพลักษณ์และการแสดงออกบทบาททางเพศ รู้สึกสบายใจกับการได้เป็นหนึ่งเดียวกับตนเอง (Waagen, A. T., 2022) แต่ไม่ปรากฏประเด็นด้านการขับเคลื่อนเกี่ยวกับด้านความหลากหลายทางเพศให้เห็นในงานนี้ ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของ Boddington, E. อาจเป็นเหตุผลในด้านวิวุฒิและคุณวุฒิที่งานฉบับนี้ทำการศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นที่ยังพัฒนา

กระบวนการของตนไปยังไม่ถึงขั้นตอนดังกล่าว (Boddington, E., 2016) สำหรับ Devor, A. H. ได้กล่าวถึงช่วงเวลานี้ไว้ในระยะการได้เป็นตนเองอย่างภาคภูมิใจ ซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายในพัฒนาการของกลุ่มอัตลักษณ์ข้ามเพศ 14 ขั้น ระบุไว้ถึงความภาคภูมิใจที่บุคคลรับรู้ต่อตนเองและเป็นกระบอกเสียงให้สังคมรับรู้การเป็นอยู่ของกลุ่มบุคคลข้ามเพศ มองหาโอกาสในการต่อสู้เพื่อปกป้อง เรียกร้องสิทธิและความเท่าเทียมให้แก่กลุ่มของตน เข้าสู่กระบวนการให้ความช่วยเหลือและการให้ความรู้แก่บุคคลอื่น ๆ (Devor, A. H., 2004)

สรุปและข้อเสนอแนะ

กระบวนการของพัฒนาการด้านเพศสภาพในกลุ่มบุคคลอัตลักษณ์นอนไบนารีครั้งนี้ สนับสนุนแนวคิดมุมมองด้านเพศสภาพที่มีความเป็นธรรมชาติในตัวเองโดยไม่ยึดโยงไว้บนกรอบเพศชายหรือหญิงเท่านั้น ที่จะช่วยขยายความเข้าใจให้แก่วิชาการผู้เกี่ยวข้อง ทั้งในงานการปรึกษาเชิงจิตวิทยา งานสังคมสงเคราะห์ ครูผู้สอนและครูแนะแนวในสถานศึกษาที่สามารถนำไปใช้ในดูแลและป้องกันการสูญเสียสุขภาพแก่กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศได้หลากหลายแนวทาง อาทิเช่น การจัดให้ความรู้แก่สมาชิกในครอบครัวของผู้มีความหลากหลายทางเพศ และบุคคลทั่วไปที่ยังไม่แน่ใจหรือยังลังเลในการเปิดเผยอัตลักษณ์ของตนเอง รวมถึงแผนกบุคคลในองค์กรที่สามารถนำความรู้ไปช่วยขับเคลื่อนแนวทางการดูแลสุขภาพทางด้านเพศให้เกิดการขยายวงกว้างไปยังหน่วยงานต่างๆ ผ่านการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับความเท่าเทียมกันทางเพศในที่ทำงาน และการปรับปรุงเอกสารสวัสดิการที่เหมาะสมกับผู้มีความหลากหลายทางเพศ อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้ข้อจำกัดในการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูล ทำให้จำนวนผู้ให้ข้อมูลมีไม่มากนัก จึงมีความจำเป็นต้องทำการศึกษาเพิ่มเติมให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ รวมถึงมีความจำเป็นในการศึกษาเฉพาะเจาะจงในกลุ่มนอนไบนารีที่มีความซับซ้อนในประเด็นอ่อนไหวอื่นๆ เช่น บุคคลนอนไบนารีที่อยู่ร่วมกับความบกพร่องทางร่างกาย บุคคลนอนไบนารีที่อยู่ในพื้นที่ชนบท บุคคลนอนไบนารีสูงอายุ เป็นต้น เพื่อให้สังคมเกิดความเข้าใจในมุมมองกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกลุ่มผู้ทำงานด้านการดูแลสุขภาพกายและใจแก่บุคคลนอนไบนารีสามารถต่อยอดความรู้เพื่อนำไปสร้างโปรแกรมที่ช่วยยืนยันรับรองการดำรงอยู่บนอัตลักษณ์ทางเพศสภาพนี้ให้เกิดสุขภาวะที่ดีต่อไปได้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติปีงบประมาณ 2566 และข้อมูลจากปริญญานิพนธ์ เรื่อง พัฒนาการด้านเพศสภาพอัตลักษณ์นอนไบนารีและแนวทางการยืนยันรับรองเพศสภาพอัตลักษณ์นอนไบนารีในบริบทการให้การปรึกษาทางจิตวิทยา: การวิจัยพหุวิธีด้วยเชิงคุณภาพตามลำดับ และขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้ ให้สำเร็จได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- สาวตรี สุขศรี. (2564). การศึกษาการบังคับใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558. เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- Bockting, W. O. & Coleman, E. (2016). Developmental stages of the transgender coming out process: Toward an integrated identity. In *Principles of Transgender Medicine and Surgery*. (2nd ed.) (pp. 137-158). New York and London: Routledge.
- Boddington, E. (2016). A qualitative exploration of gender identity in NB young people. In *Doctorate in Clinical Psychology*. University of East London.

- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101. doi: 10.1191/147/8088706qp063qa.
- Bruce, D. et al. (2015). Minority stress, positive identity development, and depressive symptoms: Implications for resilience among sexual minority male youth. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, 2(3), 287-296. <https://doi.org/10.1037/sgd0000128>.
- Cass, V. C. (1979). Homosexual identity formation: a theoretical model. *J Homosex*, 4(3), 219-235. doi:10.1300/J082v04n03_01.
- D'Augelli, A. R. (1994). Lesbian and Gay Male Development: Steps Toward an Analysis of Lesbians' and Gay Men's Lives. In Greene, B. & Herek, G. M. (Eds.), *Lesbian and gay psychology: Theory, research, and clinical applications* (pp. 118-132). Sage.
- Devor, A. H. (2004). Witnessing and Mirroring: A Fourteen Stage Model of Transsexual Identity Formation. *Journal of Gay & Lesbian Psychotherapy*, 8(1-2), 41-67.
- Fiani, C. N. & Han, H. J. (2019). Navigating identity: Experiences of binary and non-binary transgender and gender non-conforming (TGNC) adults. *Int J Transgend*, 20(2-3), 181-194. doi:10.1080/15532739.2018.1426074.
- Hegarty, P. et al. (2018). Nonbinary gender identities. ใน N. K. Dess, J. Marecek, & Bell, L. C. (Eds.), *Gender, sex, and sexualities: Psychological perspectives* (หน้า 53-76). Oxford University Press.
- Higa, D. et al. (2014). Negative and Positive Factors Associated With the Well-Being of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer, and Questioning (LGBTQ) Youth. *Youth & society*, 46(5), 663-687. <https://doi.org/10.1177/0044118X12449630>.
- Huisman, B. et al. (2021). Psychological Functioning in Non-binary Identifying Adolescents and Adults. *Journal of sex & marital therapy*, 47(8), 773-784. <https://doi.org/10.1080/0092623X.2021.1950087>.
- Mahidol University, Plan International, & UNESCO. (2014). *Bullying targeting secondary students who are or are perceived to be transgender or same-sex attracted: Types, prevalence, impact, motivation and preventive measures in 5 provinces of Thailand*. Bangkok: Mahidol University, Plan International Thailand, UNESCO Bangkok Office.
- Meyer, I. H. et al. (2021). Minority stress, distress, and suicide attempts in three cohorts of sexual minority adults: A U.S. probability sample. *PloS one*, 16(3), e0246827. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0246827>.
- O'Malley, J. & Holzinger A. (2018). *Sexual and gender minorities and the Sustainable Development Goals*, United Nations Development Programme.
- Perry, J. R. & Green, E. R. (2017). *Safe & Respected: Policy, Best Practices & Guidance for Serving Transgender, Gender Expansive, and Non-Binary Children and Youth Involved in the Child Welfare, Detention, and Juvenile Justice Systems*. New York City, NY: New York City's Administration for Children's Services.

- Ryan W. S. et al. (2015). Coming out as lesbian, gay, or bisexual: The lasting impact of initial disclosure experiences. *Self Identity*, 14, 549–569. doi: 10.1080/15298868.2015.1029516.
- Singh, A. A. et al. (2014). “I am my own gender”: Resilience strategies of trans youth. *Journal of Counseling & Development*, 92, 208-218. <https://doi:10.1002/j.1556-6676.2014.00150.x>.
- Srivastava, A. et al. (2021). Differential Risks for Suicidality and Mental Health Symptoms Among Transgender, Nonbinary, and Cisgender Sexual Minority Youth Accessing Crisis Services. *Transgender health*, 6(1), 51–56. <https://doi.org/10.1089/trgh.2020.00>.
- Tan, K. K. H. et al. (2020). Gender minority stress: A critical review. *Journal of homosexuality*, 67(10), 1471–1489. <https://doi.org/10.1080/00918369.2019.1591789>.
- Waagen, A. T. (2022). Non-binary Gender Identity Development: A Qualitative Study. In Doctorate of Philosophy. University of North Dakota.
- Wilson, B. D. M. & Meyer, I. H. (2021). *Nonbinary LGBTQ Adults in the United States*. Los Angeles: The Williams Institute.